

ZANIECZYSZCZENIA WÓD. Nowy Program działań podpisany

Program azotanowy

27 lipca wszedł w życie Program działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu. Nazywany w skrócie Programem azotanowym, ma na celu ochronę wód przed nadmiernymi spływami czynników biogennych z terenów wykorzystywanych rolniczo.

Obowiązuje już na terenie całego kraju i wprowadza dla gospodarstw obowiązkowe praktyki w zależności od powierzchni, skali produkcji rolniczej i intensywności produkcji. Gospodarstwa można podzielić na grupy w zależności od obowiązków, które muszą wypełniać w Programie.

Z tabeli 1 wynika, że każde gospodarstwo powyżej 10 ha lub powyżej 10 DJP musi obowiązkowo prowadzić ewidencję nawożenia azotem. Ewidencję można prowadzić w formie elektronicznej lub pisemnej i przechowywać 3 lata od dnia sporządzenia. Przykładową ewidencję przedstawia tabela. 2

Plan nawozowy

Gospodarstwa, które prowadzą chów lub hodowlę (powyżej 40 000 stanowisk drobiu lub powyżej 2 000 stanowisk świń o wadze ponad 30 kg lub 750 stanowisk dla macior) oraz gospodarstwa, które nabywają od takich producentów nawozy naturalne, mają obowiązek sporządzenia planu nawozowego. Plan jest przygotowywany na podstawie analizy gleby i zatwierdzany przez stację che-

miczno-rolniczą. Kopię planu należy przesłać do wójta lub burmistrza.

W przypadku gospodarstw powyżej 100 ha użytków rolnych lub uprawiających powyżej 50 ha upraw intensywnych lub prowadzących produkcję zwierzęcą powyżej 60 DJP, w gospodarstwie konieczne będzie sporządzenie planu nawożenia azotem. Taki plan należy przygotować co roku dla każdego pola. Należy je przechowywać przez 3 lata.

Lista upraw intensywnych

Lista upraw intensywnych w uprawie polowej:

- pszenica, powyżej 120 kg N/ha,
- pszenżyto, powyżej 100 kg N/ha,
- żyto mieszańcowe, powyżej 100 kg N/ha,
- kukurydza, powyżej 160 kg N/ha,
- rzepak, powyżej 150 kg N/ha,
- burak cukrowy, powyżej 150 kg N/ha,
- burak pastewny, powyżej 150 kg N/ha,

Tabela 1. Podział gospodarstw i praktyki obowiązkowe

Gospodarstwo	Praktyki obowiązkowe
małe: do 10 ha lub do 10 DJP w gospodarstwie	stosowanie Programu działań
średnie: powyżej 10 ha lub powyżej 10 DJP w gospodarstwie	stosowanie Programu działań, ewidencja nawożenia azotem,
duże: powyżej 100 ha UR lub powyżej 50 ha upraw intensywnych lub pow. 60 DJP w gospodarstwie	stosowanie Programu działań, ewidencja nawożenia azotem, uproszczony plan nawożenia azotem (plan nawozowy oparty na bilansie azotu)
bardzo duże: prowadzą chów lub hodowlę: powyżej 40 000 stanowisk dla drobiu lub chów i hodowlę świń powyżej 2 000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg lub 750 stanowisk dla macior	stosowanie Programu działań, ewidencja nawożenia azotem, plan nawozowy oparty o analizę gleby (zatwierdzony przez stację chemiczno-rolniczą i kopia przesłana do wójta lub burmistrza)

Tabela 2. Ewidencja zabiegów agrotechnicznych związana z nawożeniem azotem

Data zastosowania nawozu ¹⁾	Uprawa, na której zastosowano nawóz (gatunek)	Powierzchnia uprawy (ha)	Powierzchnia, na której zastosowano nawóz (ha)	Rodzaj nawozu (zawartość N)	Dawka zastosowanego nawozu (kg N/ha)	Dawka zastosowanego nawozu (N/ha zastosowaną powierzchnię uprawy)

1) W przypadku nawożenia na terenie o dużym nachyleniu podaje się również datę przyorania lub wymieszania nawozu naturalnego z glebą

Tabela 3. Maksymalne ilości azotu działającego ze wszystkich źródeł¹⁾, dla upraw w plonie głównym (N w kg/ha)

Rodzaj uprawy	Maksymalne ilości azotu działającego ze wszystkich źródeł (N kg/ha) ²⁾	Rodzaj uprawy	Maksymalne ilości azotu działającego ze wszystkich źródeł (N kg/ha) ²⁾	Rodzaj uprawy	Maksymalne ilości azotu działającego ze wszystkich źródeł (N kg/ha) ²⁾
Zboża		Łąka 3 pokosy	160	Burak ćwikłowy	150
Gryka	100	Łąka 4 pokosy	220	Cebula	200
Jęczmień jary browarny	80	Mieszanki zbożowo-strączkowe na zieloną masę	100	Cukinia	180
Jęczmień jary pastewny	140	Bobowate na zielonkę: esparceta, komonica, koniczyna, lucerna, nostryk i inne	30 kg z nawozów azotowych mineralnych lub 50 kg z nawozów naturalnych	Cykoria	150
Jęczmień ozimy	140			Czosnek	120
Kukurydza na ziarno	240	Mieszanki bobowate z trawami	150	Dynia	200
Mieszanki zbożowe na ziarno	140	Owies na zielonkę	120	Endywia	120
Mieszanki zbożowo-strączkowe na ziarno	100	Perko	140	Fasola	60
Owies	120	Rzepak	200	Jarmuż	200
Pszenica jara	160	Słonecznik	120	Kabaczek	180
Pszenica ozima	200	Trawy w uprawie polowej	300	Kalafior	350
Pszczytło	180	Żyto na zielonkę	120	Kalarepa	150
Żyto populacyjne	120	Inne, w tym uprawy trwałe		Kapusta	300
Żyto mieszańcowe	150	Chmiel	350	Koper	120
Bobowate		Facelia	100	Koper włoski (fenkuł)	120
Bobik	30 kg z nawozów azotowych mineralnych	Konopie	120	Marchew	200
Grochy		lub 50 kg z nawozów naturalnych	Len oleisty, nasiona	80	Melon
Łędwian			Len włóknisty, słoma	80	Oberżyna
Łubiny		Mak	90	Ogórek	200
Seradela		Proso	140	Papryka	300
Soczewica		Sorgo, w tym zasiewy mieszane z kukurydzą	200	Pasternak	150
Soja		Tytoń	160	Pietruszka	100
Wyka		Rośliny energetyczne		Pomidor	180
Oleiste		Miskant olbrzymi	100	Por	250
Gorczyca	120	Ślázowiec pensylwański	100	Rzepa	140
Rzepak	240	Pozostałe	80	Rzodkiew	140
Rzepak	180	Warzywa wieloletnie		Rzodkiewka	100
Słonecznik (nasiona)	130	Warzywa: rabarbar	200	Sałata	100
Inne oleiste	160	szczaw	150	Seler korzeniowy	250
Okopowe		chrzan	200	Seler naciowy	200
Burak cukrowy	180	szparag	150	Szczypiorek	110
Burak pastewny	200	Warzywa polowe		Szparag	200
Ziemniak późny	180	Arbuz	150	Szpinak	150
Ziemniak wczesny	90	Bób	60	Rośliny sadownicze	
Inne	150	Brokuł	250	Sady	100
Pastewne		Brukiew	150	Krzewy owocowe	80
Dynia pastewna	80	Brukselka	250	Truskawka	60
Kapusta pastewna	280			Uprawy szkółkarskie (sadownicze i ozdobne) polowe, gruntowe, kontenerowe	
Kukurydza na zielonkę	240			Drzewa i krzewy owocowe, truskawki	120
Grunt w użytkowaniu kośno-pastwiskowym	160			Siewki ozdobnych gatunków liściastych	150
Łąka 1 pokos	60			Siewki roślin iglastych	120
Łąka 2 pokosy	120			Krzewy liściaste	140

Tabela 3. cd

Rodzaj uprawy	Maksymalne ilości azotu działającego ze wszystkich źródeł (N kg/ha) ²⁾
Krzewy iglaste	80
Byliny	60
Róże	150
Rośliny ozdobne uprawy polowe, gruntowe	
Hiacynt	250
Irys holenderski	200
Konwalia	120
Krokus	200
Lilia	180
Mieczyk	250
Narcyz	200
Piwonia	60
Rośliny na suche bukiety	80
Słonecznik na kwiat cięty	160
Szafirek	200
Tulipan	200
Zimowit	250
Inne gatunki gruntowych roślin ozdobnych	170

¹⁾ Z zastosowaniem równoważników nawozowych azotu z różnych źródeł w zależności od terminu stosowania.

²⁾ Maksymalne ilości azotu działającego ze wszystkich źródeł należy pomniejszyć o:

- a) 20% – w przypadku gleb bardzo lekkich (do 10% cząstek o wymiarach poniżej 0,02 mm);
- b) 10% – w przypadku gleb lekkich (11–20% cząstek o wymiarach poniżej 0,02 mm).

- ziemniak późny, powyżej 120 kg N/ha,
- kapusta głowiasta biała,
- kalafior,
- brokuł,
- kapusta brukselka,
- marchew,
- seler korzeniowy,
- burak ćwikłowy,
- ogórek,
- cukinia,
- cebula,
- por.

Lista upraw intensywnych w uprawie pod osłonami:

- pomidor,
- ogórek,
- papryka.

Maksymalne dawki azotu dla upraw

Wprowadzenie Programu wiąże się także z ograniczeniami maksymalnej dawki azotu, jaką można zastosować pod daną roślinę. W przypadku nawozów naturalnych pozostaje dotychczasowy limit nawożenia 170 kg N/ha. Dla większości upraw określono jednak maksymalne limity nawożenia azotowego ze wszystkich źródeł (nawożenie naturalne + nawożenie mineralne).

Ograniczenia i terminy

W Programie określone są ograniczenia rolniczego wykorzystywania nawozów oraz terminy stosowania. Zabrania się stosowania nawozów na glebach zamrzniętych, zalanych wodą, nasyconych wodą, pokrytych śniegiem. Za glebę zamrzniętą nie uznaje się gleby, która rozmarza co najmniej powierzchniowo w ciągu dnia. Zabrania się stosowania nawozów na gruntach rolnych w pobliżu wód powierzchniowych.

Terminy stosowania nawozów

Program określa szczegółowo dopuszczalne terminy i dawki stosowania nawozów, sposoby ich przechowywania. W szczególności nawozów naturalnych płynnych i stałych.

W obecnym Programie termin stosowania nawozu zależy od regionu, w którym uprawy są położone. Wyróżniono, oprócz ogólnych terminów stosowania nawozów, dwa dodatkowe obszary:

- strefę późną, do której należy południowa część województwa dolnośląskiego, śląskiego, małopolskiego, podkarpackiego, oraz północną część województwa warmińsko mazurskiego i podlaskiego,
- strefę wczesną, do której należy część gmin województwa dolnośląskiego, opolskiego i lubuskiego.

Terminy dostosowania powierzchni i pojemności przechowywania nawozów naturalnych

W programie określono, że przechowywanie nawozów płynnych (gnojowicy) jest możliwe w szczelnych

przykrytych (może to być przykrycie elastyczne lub pokrywa pływająca) zbiornikach.

Zgodnie z przepisami, pojemność zbiorników powinna zapewnić gromadzenie półrocznej produkcji nawozów płynnych. W przypadku nawozów stałych (obornika) konieczne jest zapewnienie nieprzepuszczalnych miejsc do jego składowania – czyli płyt obornikowych, które mają umożliwić przechowywanie pięciomiesięcznej produkcji obornika.

Terminy na dostosowanie gospodarstwa do wymagań, wielkości zbiorników etc. zależy od rozmiarów produkcji zwierzęcej w gospodarstwie.

Terminy dostosowania wielkości płyt i zbiorników:

- 31 grudnia 2021 r. – w przypadku podmiotów prowadzących chów lub hodowlę zwierząt gospodarskich w liczbie większej niż 210 DJP, w tym podmiotów prowadzących chów lub hodowlę drobiu powyżej 40 000 stanowisk lub chów lub hodowlę świń powyżej 2000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg lub 750 stanowisk dla macior,
- 31 grudnia 2024 r. – w przypadku podmiotów prowadzących chów lub hodowlę zwierząt gospodarskich w liczbie mniejszej lub równej 210 DJP.

Przyma na mapie

W przypadku przechowywania obornika, dopuszcza się jego czasowe składowanie, nie dłużej niż 6 miesięcy, bezpośrednio na polu, na możliwie płaskim terenie o dopuszczalnym spadku do 3%. Miejsce złożenia przymy trzeba oznaczyć na mapie wraz z datą założenia przymy. Taką dokumentację należy przechowywać przez 3 lata.

Nie dopuszcza się składowanie obornika na tym samym miejscu przez 3 okres lat. Nie dotyczy to pomiotu ptasiego, którego na gruncie nie wolno przechowywać w ogóle. Zabronione jest również składowanie i przechowywanie kiszonek

Tabela 4. Odległości dotyczące zakazu stosowania nawozów

Na gruntach rolnych od:				
Rodzaj nawozu	brzegu jezior i zbiorników wodnych o powierzchni do 50 ha	brzegu cieków naturalnych	brzegu rowów z wyłączeniem rowów o szerokości do 5 m liczonej na górnej krawędzi brzegu rowu	brzegu kanałów
Nawozy z wyłączeniem gnojowicy	5 m	5 m	5 m	5 m
Gnojowica	10 m	10 m	10 m	10 m
Na gruntach rolnych od:				
Rodzaj nawozu	brzegu jezior i zbiorników wodnych o powierzchni powyżej 50 ha	ujęć wody, jeżeli nie ustanowiono strefy ochronnej na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (Dz. U. poz. 1566 i 2180 oraz z 2018 r. poz. 650 i 710)		obszarów morskiego pasa nadbrzeżnego
Wszystkie rodzaje nawozów	20 m	20 m		20 m

Tabela 5. Terminy stosowania nawozów

Rodzaj gruntów	Rodzaj nawozów	Nawozy azotowe mineralne i nawozy naturalne płynne	Nawozy naturalne stałe
	Grunty orne		1 marca – 20 października
Grunty orne na terenie gmin objętych wykazem stanowiącym załącznik nr 2 do Programu		1 marca – 15 października	1 marca – 31 października
Grunty orne na terenie gmin objętych wykazem stanowiącym załącznik nr 3 do Programu		1 marca – 25 października	
Uprawy trwałe		1 marca – 31 października	1 marca – 30 listopada
Uprawy wieloletnie			
Trwałe użytki zielone			

bezpośrednio na gruncie. Kiszonki należy przechowywać w silosach, rękawach foliowych, na płytach lub na podkładzie z folii, sieczki, słomy oraz pod przykryciem foliowym.

Kary z naruszenie norm

Wiadomo, że za naruszenie norm określonych w Programie rolnikowi będą groziły kary. I tak za przechowywanie odchodów zwierzęcych niezgodnie z przepisami będzie groziła kara do 3 tys. zł. Za stosowanie nawozów niezgodnie z przepisami

programu kara wyniesie do 2 tys. zł. Z kolei za brak planu nawożenia azotem lub niewłaściwe prowadzenie dokumentacji programu działań rolnik może spodziewać się kary do 500 złotych.

O tym, czy na dane gospodarstwo nałożyć karę, czy może wezwać je do naprawienia uchybień, mają decydować pracownicy Inspekcji Ochrony Środowiska. Będą oni mogli skontrolować każde gospodarstwo pod kątem stosowania Programu działań.

Warto tutaj nadmienić, że inspektorzy będą mieli prawo w pełni korzystać z danych o gospodarstwie, jakie już posiada Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Źródło: Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 czerwca 2018 r. w sprawie przyjęcia „Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu” (Dz. U. poz. 1339).

Urszula Kozaczuk DODR